

UNIVERSITÄTS-
BIBLIOTHEK
PADERBORN

Universitätsbibliothek Paderborn

Tractatio Synoptica De Iudiciis Ad Lib: II. Decretal: Gregorii IX.

**Herberstein, Ferdinand von
Tabarelli de Fatis, Donato Vincenzo**

Spirens., 1660

Titulus II. De secundo modo procedendi per accusationem

urn:nbn:de:hbz:466:1-11416

ad allegandas omnes suas defensiones. Quod si delicta in tormentis confessa postea revocet, licet iterum torqueri possit, non tamen torquendus est in infinitum, quamvis ad tertiam usque torturam torqueri possit, in qua si confiteatur, & postea neget, non videtur condemnandus teste Claro *q. 21. num: 25.* Idemque est, si semel tortus sufficienter fuisset, ita ut prima illa tortura censeretur tribus æquivalens, non posset amplius torqueri, nisi nova iterum indicia superveniant. Clar: *q. 64.* quia per torturam toleratam priora indicia infirmata sunt, per *L. unius. ff. de quest.*

TITULUS II.

DE SECUNDO MODO PROCEEDENDI in Iudicio criminali per accusationem.

CASUS.

Sophocles, Tragediarum Scriptor excellentissimus, cum propter nimium studium, rem familiarem negligere videretur; a filiis in iudicium

voca-

vocatus est, ut illum quasi desipientem à re familiari removerent Iudices. Ipse verò ne vel ob ætatem, vel aliundè demens videretur; coram Iudicib⁹ eâ Tragœdiâ recitatâ quam in manibus gerebat, & proximè scripserat, persuasit. Et ita sententiis Iudicum liberatus. *Cicero libr: de Senectute.*
 Quæritur, an jure potuerint accusationem deponere filii cōtra Patrem?
Resol. pete ex num. 13.

I.

Accusatio secundum *Host: h. tit. in sum:* est criminis alicuius apud Judicem competentem, vindictæ publicæ causa inscriptione interveniente legitimè facta delatio. Colligitur hæc descriptio ex *L. fin. C. de accus:* & communiter receptam esse tradit *Clarus q. 12. num. 1.* Differt ab inquisitione, quod hæc fiat ex officio Judicis, nullo accusationem, denunciationem vel querelam criminis deponente: illa verò ad instantiam accusatoris, aut alterius querelam deponentis, aut ipsius partis,
 S 3 quod

quod sua interest postulantis: est enim talis naturæ accusatio, quod non procedat nisi ex publico crimine vel privato, & quando agitur criminaliter: in quo casu quidem necessarius est libellus per *L. libellor. ff. de accus.* sed formatur aliter quando civiliter agitur, ut infra mox videbimus. Dixi ex publico crimine, intellige gravi crimine prorumpente in actum externum, nam cogitationis pœnam nemo patitur, nec inde potest accusari, quia secreta cordium soli Deo patent. *L. cogitationes ff. de pen.* Unde si in jure inveneris quempiã de cogitatione puniri, intellige quando cogitatio externo opere consummatur, sicut intelligitur *L. si quis non dicam C. de Epis. & Cler.* Item requirit accusatio accusatorem, sive crimen publicum sit sive privatum *L. ult. C. de accus. & L. ult. C. de privat. delict.* nam ibi dicitur, quod nullus sine accusatore damnatur, & Deus noluit etiam mulierem in adulterio deprehensam sine accusatore damnare: quamvis in casibus quibusdam secũdum aliquos sine accusatione procedatur ad pœnam, ut in crimine suspecti tutoris *L. Nullum. ff. de testib. & L. 3. ff. de*

de suspect: tutorum. item in crimine notorio
L. ea quæ C. de accus: L. Apostatarum. C. de A-
postat: Item quoties crimen in modum ex-
 ceptionis opponitur *cap. super de his accus:*

2. Verùm sicut in civilibus ita in cri-
 minalibus causis exigitur libellus sive de
 crimine civiliter agatur, sive criminali-
 ter. *L. libellorum. ff. de accusat:* præterquàm
 in levibus criminibus, quæ de plano di-
 scutienda *L. levia ff. de accus:* Debet autem
 de jure communi libellus accusatoris
 continere 1. nomen accusatoris, & ac-
 cusati, ut constet quis sit accusator, &
 quis accusetur (quanquam si nomen ac-
 cusati ignoretur, possit describi ex habi-
 tu, officio aut aliis circumstantiis) 2. no-
 men Judicis coram quo crimen deponi-
 tur, ut constet, an is sit competens. 3. spe-
 ciem criminis in individuo locum, men-
 sem, annum commissi criminis, aliàs ac-
 cusatio redderetur incerta, & proindè
 ipso jure nulla etiam parte non opponen-
 te. *Clarus hic. qu. 12. num: 9.* eripereturque
 reo facultas se defendendi. 4. personas in
 quas aut quibuscum patratum dicitur.
 An horam & diem? Non, nisi id reus pe-
 tat, ut

tat, ut scilicet negativam loco & tempore
 coarctatam, puta si eo die fuisse se in alio
 loco remoto à loco delicti probare pos-
 sit. 5. subscriptionem accusatoris ad pœ-
 nam talionis continere debet, non tan-
 tùm in publicis delictis, verùm etiam in
 privatis criminaliter intentatis. *L. fin. ff. de
 privat. delict.* quod constitutum est, ut ho-
 mines arceantur à calumniis *L. pen: & ibi-
 dem.* 4. Gl: & ne innocentia alicuius te-
 merè periclitetur & vim patiatur. Formu-
 la subscriptionis hæc est. *Ego Titius profiteor
 hunc me libellum dedisse; profiteor etiam pœ-
 nam calumniæ me subiturum, si in probatione
 defecero: ita Rosfred: Benevent. parte 7. b.
 tit.* qui ibidem varii generis libellos accu-
 satorios producit. Ecce hunc super crimi-
 ne homicidii: *Ego Lucius accuso Titium co-
 ram vobis Domine Iudex, quod ipse occidit Ca-
 jum in Vrbe Romana in platea Lateranensi hoc
 anno, mense Novembris. Vnde peto ipsum lege
 Corneliâ de sicarijs puniri: profiteor ego Lucius
 & subscribo me hunc libellum dedisse An: 1550.
 mense Ianuarij & me hanc accusationem legiti-
 mè probaturum promitto, & si calumniosè hunc
 accuso, me ad pœnam calumniæ aut talionis ob-*

ligo.

ligo. Vide ultra. *L. libell. ff. de accus. & Can: fm: §. libellorum. 1. q. 8. & de his fusè Greg: Tholos: lib. 5. tit. 9. cap: 4.* quamquam hodiè pœnam talionis passim à foro per consuetudinem recessisse asserat Felin. *in cap. super his not. ult. h. t.*

3. Videamus nunc, quâ Ratione præsentatis libellis accusatoriis ultrà procedatur. Et quidem coram Præsede imprimis debet comperare accusator dicens. Domine ego volo accusare N. Domine citetis ipsum. Certè secundum jura, licet fortè de consuetudine in pluribus locis aliud servetur, sic Præsides procedet. Tu vis (dicit accusatori) quod ego citem talem quem vis accusare: modo obligas te, quod tu accusabis & præstabis omnia, quæ ratio accusationis exigit? citabo eum: Itaque citabitur accusatus, si vult se obligare accusator, aliter non: nullus enim est citandus vel exhibendus, nisi quem Judex præceperit *L. Nullus. C. de exhib. reis L. neminem C. qui accusare non possunt.* Nisi in quibusdam casibus, in quibus possunt sine mandato Judicis exhiberi etiam inviti, quales censentur desertores militiæ, latrones publici, raptores

res virginum, falsi monetarii, cum enim istos liceat jure occidere (si alia via defensionis non suppetat) multò magis licebit invitos adducere, ut habet L. 1. & 3. C. quando liceat unicuiq; sine Iudice se vindic. & L. unica C. de rapt: Virg: Imò fortè idem in fure erit, ut liceat ipsum invitum representare, licet non occidere nisi in casibus fortè ut ff de furtis L. interdum. §. qui furem. Porrò non videatur mirum in accusatione criminali, quod sic obliget se accusator, nam & simile quid habetur in civilibus secundùm jura, esto de consuetudine causarum non ubiq; servetur: nam in civilibus non priùs citabitur reus, nisi actor caveat se contestaturum litem infra duos menses, & quod omne damnum illi refarciet huius occasione passuro si non fuerit se litem contestatus, ut habetur Authent. libellum. C. de litis contest.

4. Sequitur de citatione aliquid dicamus. Certè sicut in civilibus regulariter citandus est reus edictis tribus aut uno peremptorio pro omnibus juxta dicta sup. cap: 3. tit. 2. de cit. n. 2 & L. ad peremptorium. ff. de jud: Authent. qui semel. ff. de re judic: ita & in

& in criminalibus citandum esse dicunt
 jura *L. absentem ff. de pœnis*. singulis citatio-
 num edictis interposito 30. dierum spa-
 tio, juxta *Authen.: qui semel C. quomodo &*
quando Iudex. Sed antequam accusator li-
 bellum porrigat, fidejussorem de illâ ac-
 cusatione prosequenda dare debet. Per *L.*
qui accus: non poss: & similiter accusatus da-
 bit fidejussorem iudicio sisti, si tale crimen
 sit, quod fidejussori committendum sit:
 alioquin in causa capitali carcere claude-
 tur, quod pariter dicendum de accusato-
 re, si in crimine extraordinario accusatio-
 nem fundaverit: quamvis tutiùs videatur,
 si ab accusato reparetur propter pœnam
 calumniæ, ut *L. Divus Pius. ff. de cust: & ex-*
hib. reis. Verùm hæc locum habent reperto
 accusatore & accusato: his autem non re-
 pertis, aut alterutro eorum v. gr. accusa-
 tore eius contumacia punitur, & mulctat-
 ur sextâ parte mobilium & sumptuum
 fusione quos accusatus fecit, si compare-
 at, juxta *L. qui crimen C. qui accus: non poss:*
 Nec obstat *Lex 1. ff. de prevaricatione*. & alia
 jura, dum dicunt accusatoris contumaci-
 am puniri in criminib⁹ pœnâ Turpilliani,

quæ est 5. librarum auri. Respondetur huiusmodi leges loqui de punienda contumacia accusatoris in diversis casibus, si enim accusator contumax fuerit ante litem contestationem, locum habet lex illa *qui crimen C. qui accus: non poss:* Si verò contumax sit lite contestata, punitur tunc pena Turpilliani, id est, 3. parte mobilium & sic intellige *L. 1. C. ad Turpill.* Rofred. parte 7. tit. de accus: *qualiter punitur contumacia accusatoris & accusati.*

Cæterum neutro in contumaciam deveniente, sed utroq; coram Iudice sistentē, Præses dabit libellum accusatorium & accusatus recipiet, proponens exceptiones dilatorias, si quas habet ante litem contestationem, quia sicut possunt opponi in civilibus ita & in criminalibus ut ff. *ad Leg. Iul: de adulter.* Si autem non habeat dilatorias, litem contestabitur, & jurabit de calumnia, & contra confitentem dabitur sententia ut ff. *de exhib: reis L. si confessus.* Si negaverit, probabitur contra eum, per aptissimas probationes, non autem per præsumptiones *L. sciant C. de probat. nisi in certis casibus, puta si inveniatur solus cum*

sola

sola in lecto jacens, in locis secretis & latebris, præsumuntur fornicarii. *cap. literas. de præsumpt.* Inducentur ergo testes in præsentia actoris & rei, qui personaliter intererunt, non autem per procuratorem, (*L. pen. §. ad crimen ff. de pub. jud. præterquam si universitas accuset L. tam collatores. lib: 12. C. de re milit:)* probatoq; delicto Reoq; confesso in eum condemnationis sententia dicetur, nulla ei regulariter appellatione concessa *L. observare. C. quorum appell: non recip.* & hæc omnia procedunt, quando accusator & accusatus fideijussori committuntur. *vide Rosfred: sup. loco cit.*

6. Resolvenda restant nonnulla circa personas, quæ ab accusando repelluntur, vel contrà. Et quidem diversæ sunt causæ, ob quas aliqui accusare non possunt. Prima est ratione sexûs, sicut Mulier nec arbiter, nec iudex, nec procuratrix esse potest: ita neq; accusationis Officium exercere valent, quia sic clarè statutum *L. qui accusare. ff. de accus: L. cum Prator. ff. de procur. imò etiam L. alienam. C. de Procur. neque tutrix esse potest nisi filiorum.* Undè dicitur, *arbitrij librum non tractet fœmina nullum.*

nullum. Resciat arbitrii librum nec iurgia pen-
 set. Quæ melius pensat: pensa columque gerit.
 Fallunt tamen prædicta in .7. casibus. Nam
 primo accusare potest Lege Cornelia te-
 stamentaria de fal. L. 1. de testamento fal-
 si materni vel paterni liberti accusare po-
 test. 2. si prosequatur injuriam suam vel
 suorum, qui autem sui sunt, habetur ff. de
 accus. L. 2. & C. qui accus: non poss: sed hoc est
 commune omnibus, qui accusare probi-
 bentur, ut ff. de accus: C. hi tamen omnes. 3. si
 velit accusare L. Jul. de annonæ, & hoc pro-
 pter publicam utilitatem, contra extra-
 ctiores annonæ, aut iniq; vendentes, ut ff.
 ad L. Jul: de annonæ. 4. in L. Julia Majestat:
 nam & conjurationem Catilinæ mulier
 detexit, & Marcus Tullius Consul judici-
 um eius instruxit ut ff. de accus. L. in questioni-
 bus. 5. in crimine suspecti tutoris ut ff. de su-
 spect: tut. L. 1. 6. in crimine simoniæ, ut cap.
 tanta de sim: 7. in crimine hæresis, ut de di-
 vort: cap: de illa. Sicut ergo mulier non ad-
 mittitur ad accusationem publici crimi-
 nis, ita nec conceditur ei intentare accu-
 sationem popularem, nisi causa ad eam
 pertineat, ut L. mulieri, ff. de populari actione.

7. Secunda causa est ratione ætatis, ob quam pupillis & impuberibus accusatio prohibetur *L. qui accusare. ff. de accus.* Ratio: quia eorum ætas, quid videat, ignorat. ut *C. de fal: monet: L. 1.* præterquam in duobus casibus: quando nempe mortem patris exequitur, aut avi sui, aut Lege Cornelia testamentaria contra testamentum patris, & tunc quidem cum auctoritate tutoris, & intelliges de pupillo doli capace, ut *ff. de accus. L. 2. §. ult.* quæ explicatio semper adhibenda, quoties jura in contrarium adferuntur: id quod desumitur ex *L. clarum ff. arg: C. de auct: tut:* Quid de pubere? certè ille admittitur ad accusandum cum auctoritate tutoris, ut patet ex *it. L. clarum.* & ex quo de pupillo excipitur; ergò in adolescente secùs: quia casus excepti firmant regulam in casibus non exceptis. An minor 25. annis de adulterio accusare potest? Non potest auctoritate *L. Jul: de adulter.* & assignatur ratio *ibidem.* quia non est visus idoneus accusator, qui non est robuste ætatis: quod nisi velit propter matrimonium violatũ accusare, tunc admittatur: idemque notat Azo in *sum: C. qui accus: non poss.*

Alii

Alii dicunt quod nec pupillus, nec minor 25. annis accusare potest de publico crimine, nisi prosequatur injuriam suam, quia non est maior ratio de crimine adulterii & quolibet alio. Sed disparitas fortè adferri posset, quod in adulterio transactio intervenire non possit ut *L. transigere. ff. de transact.* Ut ut sit in testem tamen non admitteretur minor 25. annis in causa criminali, propter lubricum sui consilii ut *L. testium. §. lege Julia. ff. de testibus.*

8. Tertia causa desumitur ex ratione Sacramenti, ob quam milites stipendiati accusare non nisi suas suorumq; injurias prosequantur, possunt. ita *L. non prohibentur. C. qui accus: non poss.* Cuius ratio est, ne propter huiusmodi accusationes, à suis signis avocentur ut arg. *C. loca. & conduc. L. ultim.* In duobus tamen aut tribus casibus admitti solent. 1. in crimine læsæ Majestatis per *C. ad L. Jul: Maj: L. nullus.* 2. pro annonâ fraudata, nam cum pro pace excubent potiùs, sunt ad hanc accusationem admittendi quam alii: ut *L. mulierem. ff. de accus.*

9. Quarta causa est, ratione summi
Ma-

Magistratus, ob quam prohibentur ab accusando præsides provinciarum, justitiarum, aliiq; omnes, qui habent cognitionem meri vel mixti imperii. de quibus vide *L. qui accus. ff. de accus.* propter dignitatem potestatis, in qua agentes sicut sine fraude in jus vocari non possunt: ita nec alios vocare valent: **DIXI** summi Magistratus: quia Magistratus inferiores, ut sunt defensores civitatum, potestates ad accusandum admitti possunt. *L. quemadmodum. ff. ad L. Aquil.* fortè quia non est tantum fraudis periculum.

10. Quinta causa desumitur ex proprio delicto ob quam ab accusatione repulsam meritò patiuntur infames. *L. qui accusare 8. & seq. ff. h. t. lib. 8. & 12. C. eod.* nisi & hi suas suorumq; injurias prosequantur: aut certè in casibus, de quibus. *L. nullus. maj. C. ad L. Iul. maj.* & præterquam in crimine Simonix. *cap. tanta. de Sim.* idemq; crederem in crimine hæresis, quod est majus ex objecto crimine læsæ Majestatis, ut. *17. q. 3.* & in crimine fraudatæ annonæ, ut *L. mulierem ff. de accus.* Qui autem sunt infames, habes *ff. de his qui not. infam.*
per

per totum. sive sint infames ipso jure, sive ipso facto sive per sententiam, ut ibidem ponuntur exempla: & sicut infamato interdicitur accusatio, sic & accusatio popularis, ut *ff. de pup. act. l. popul.*

II. Sexta ratio repellendi ab accusatione censetur, turpis quæstus, ut qui duo judicia adversus duos reos subscripta habet vel nummos ob accusandum vel non accusandum accepit ut *L. qui accus. ff. de accus. can. prohibentur. 11. q. 1.* de primo præsumitur, quod ratione quæstus vult tertium accusare, de secundo etiam certum est, quia in incertis non in certis conjecturæ locus est, ergo duos licet simul deferre, non autem tres. **OPPONES** *L. eos §. L. Julia ff. de accus.* dicitur quod duos accusare possum, si meam prosequar injuriam, item *L. cum rationibus. C. qui accus. non poss. habetur* quod de duobus reis simul quis eodem tempore quæri non potest. *L. eos cit.* Alibi iterum habet lex, quod tres possum accusare, si injuriã meam prosequor ut ait *L. cum rationibus.* Alibi etiam jura dicunt, quod etiam si injuriam meam prosequor, duos non possum similiter accusare,

ma-

marem & foeminam, ut *C. de adult. L. reos*
& C. ad L. Jul. de adult. L. si maribus §. ult. A-
 libi item dicunt jura, quod si duos reos ma-
 ritus ex aliquo crimine habeat, potest ta-
 me tertium de adulterio accusare, quoni-
 am ea causa, scilicet causa adulterii, no ca-
 dit in numero caeterorum. ut *ff. ad L. Jul. de*
adult. L. inter. §. ult. & alibi jura censent,
 quod adulterum vel adultera & illam qua
 domum praebuit vel consulto fecerit, ut
 crimen redimeretur, accusare possum, ut
L. nihil interest. §. ultim. ff. de adult. & deniq;
 dicunt jura, quod unus tres accusare po-
 test. ut *C. si reus vel accus. mor. fu. L. 1.* quo-
 modo haec subsistunt? Respondetur cum
 distinctione, aut unus accusat duos vel
 tres, vel plures de diversis criminibus, aut
 eodem. Item aut prosequitur quis injuri-
 am suam & suorum, aut publicam accusa-
 tionem: si de diversis delictis & in diver-
 sis libellis, tunc duos accusabit, tertium
 non, nisi prosequatur injuriam suam vel
 suorum, & tunc potest in eodem libello: si
 autem de eodem crimine unus plures accu-
 saret, posset & forte in eodem libello: licet
 quidam dicant quod cuilibet libellus dan-
 dus

dus

dus esset. per *L. eos cit. §. lege. & L. libello-*
rum. §. pen. DICES si plures accusare ve-
 lint unum, non possunt, imò unus eligi-
 tur ad accusandum. ut *L. si plures ff. de accus.*
 ergò neque unus poterit accusare plures.
 Respōdetur disparitatem esse in eo, quod
 si plures accusarent unum & in accusatio-
 ne deficerent, cum calumniantes poscat
 ad vindictam similitudo supplicii ut *L. ult.*
C. de accus. Maxima hæc esset inæqualitas,
 & tot occiderentur pro uno solo, qui es-
 set occidendus si convinceretur: at quan-
 do unus accusat plures aut probat contra
 unum, & tunc ille condemnabitur, & ni-
 hilominus procedetur contra alium, con-
 tra quem si probat, similiter & ille con-
 demnabitur, si non probat, vel contra pri-
 mum vel contra secundum, punitur accu-
 sator: & sic nulla iniquitas in hoc casu e-
 mergit.

Ex quo SEQUITUR; si Universitas de-
 lictum in aliquem committat, posse omnes
 de ea accusari, etiam criminaliter *L. me-*
tum. ff. quod metus causa. posse item omnes
 puniri: ut *C. de remilit. lib. 12. L. tam collatio-*
nes. & quamvis in eo casu posset Univer-
 sitas

fitas syndicum constituere, contra com-
munitatem tamē sententia ferenda esset.

Porrò qui receperunt pecuniam ob
non accusandum de illis planum est, quod
accusare non possunt, propter pactum
appositum, licet turpis quæstus sit: sed il-
li qui receperunt ob accusandum eodem
modo repelluntur ob turpem quæstum,
& talis contractus est nullus. *L. generaliter.*
ff. de verb. oblig.

12. Septima ratio repellendi ab accu-
sando est, si sunt socii & participes crimi-
nis eorundem, qui accusant ut *L. si liberum*
C. de liber. caus. C. de Episcop. & Cler. si quem-
quam; sicut etiam nec in testes admittuntur
ut *L. quoniam C. de testib.* idemq; est, si for-
tè simile crimen commiserunt, ut *L. viro*
ff. solut. matr. nisi ut supra dictum profe-
quantur suam suorumq; injuriam. De his
qui repelluntur ob paupertatem ab accu-
satione quid juris? Dico rectè rejici: quia
de iis est suspicio & præsumptio corru-
ptionis *L. nonnulli de accus. in P. can. probi-*
bentur. 2. q. 1. si non habeant 50 aureos in
bonis vel centum S. *sed nostra de success. li-*
bert. cogit enim paupertas ad immania, ut
etiam

etiam audeat Pater ideò vendere proprium filium *L. 2. de Patr. qui fil. dist.* quam hodiè cum probitas hominum non ex pecuniis pendeat, si ea & fides in paupere eluceant, bonus Judex non ideò accusationem contemnet. *L. nec ei §. 1. de adoptionibus §. fin. de susp. tut.*

13. Octava ratio rejiciendi accusatorem est status conditio, *L. qui accusare ff. de accus.* ob quam frater fratrem non accusat de graviore & capitali crimine nec soror sororem, nisi propriam injuriam prosequatur, & si de facto id ausus fuerit, exilio punitur *L. si sororem C. qui accus. non poss. L. si magnum eod.* Sanctio hæc humanæ Societatis & amicitie Fraternæ causa conservandæ videtur inducta, quæ maxima est, ut contra dum in inimicitiam degenerat, odium ferè habet implacabile, & domorum & familiarum subruit fundamenta. Intercedit ultrà amicitiam & communem vitam in Patre & filio pietas & reverentia, quo fit ut ne filius Patrem accusare possit *cit. L. qui accus. §. fin. de accus.* & inter causas ingritudinis exheredationis legitimæ illa est *§. causas ut cum de appell.*

cog: in authen: collat: 8. si filius Patrem in
 criminalibus causis accusaverit, vel per
 delationem suam fecerit grave stipedium
 sustinere: & revocatur per Patrem dona-
 tio facta filio tanquam ingrato, si ei ali-
 quod vitæ periculum intulerit, *L. fin. C. de
 revoc: dōat.* quod & in matre locum habet,
 etiamsi ad secundas nuptias transiverit,
Authen: quod mater. C. eod: Et ob officium
 paternum receptum non licere alumno
 eum, apud quem enutritus instar filii est,
 accusare *L. iniquum C. qui accus: non poss:* Ve-
 runtamen non eadem servantur in Patre
 erga filium, imò Pater si velit potest accu-
 sare filium ut contumacem, ut insidian-
 tem morti, si pietas & ratio naturalis non
 revocat animi sui intentionem. *L. propter
 insidias C. qui accus: non poss:* extat & Alex:
 Cæsar: rescriptum in *L. 3. de patr. potest: C.*
 quo pater jure proprio scilicet potestatis po-
 test corrigere filium, eumq; ut contuma-
 cem offerre Præsidi Provinciæ, dicturo
 sententiam, quam ipse pater voluerit, id
 ipsumq; statuerunt Valerianus & Galien.
*L. congruentius de patr. pot. sic Ulp: L. nequic-
 quam. §. de plano offic: procons:* Judicis autem
 offici-

officium in istis paternis delationibus erit
 mitius, quam rigor juris postulet crimen
 punire, ne pater ad supplicium videatur
 filium detulisse & ita carnificis officio
 functus *L. milites agrum. 13. §. fin de milit.*
 alioquin capite puniendus. *L. non omnes §.*
desertor eod. & morte mulctandus. Devt.
capite 2.

14. Neq; etiam liberti patronos accu-
 sare possunt *cit. L. qui accus. in fin.* quamvis
 eis de eorum nimia sævitia conqueri apud
 Præfectum Urbis liceat, ut & servis ad-
 versus Dominos *L. 1. §. servus & §. quod*
autem dictum. de offic. Præf. Urbis, Et quam-
 vis crimen læsæ majestatis à servis & liber-
 tis obiici possit Dominis & Patronis *L.*
qui cum natu major. §. si libertus de bon. liber.
 non tamen facilè nec nisi cum aliis con-
 currentibus probationibus *Tholos lib. 32.*
cap. 13. n. 1. & 2. Ratio quia miserrimum
 est, pro cane leonem & viperam domi nu-
 trire & intra penates, ubi asylum ab inju-
 riis inimicorum tutissimum est, à propri-
 is servis, quos fidos putamus, observari &
 invadi *L. 1. ad S. C. Syllan.*

15. Rejiciuntur & aliæ personæ aliis de

cau-

causis, de quibus vide Host: in Sum: titul. de
accus: Gl: in L. qui accus: eod. certum est pro-
 hiberi ab accusatione eum, qui eundem
 eiusdem criminis semel accusavit & ab ac-
 cusatione destitit, *L. qui destitit. ad SC. Tur-
 pill: destitisse autem ille videtur, qui pror-
 sus animum implendæ accusationis dese-
 ruit, non distulit aliqua causa prosequi L.
 fin: C. ad SC. Turpil: dummodo intra bien-
 nium prosequatur omiffam accusatio-
 nem, quia lis criminalis ultra non proro-
 gatur, & post biennium absolvi reus vel
 damnari debet L. fin: ut int: cert. temp. crim:
 quæst: term. lib. 9. C. tit. 44. destitisse etiam
 videtur qui reo condemnato, sed provo-
 cante non prosequitur appellationem L.
 1. §. fin: ad SC. Turp: libr. 6. C. tit. 35 at qui
 nondum cepit non dicetur destitisse, etsi
 dicat se velle accusare & tamen libellum
 non porrexerit præsentis accusationis,
Paul: L. quæsitum §. eod: lib. 1. C. eod: sed ne
 quis qui cepit & morte rei desistit, nam
 cum morte rei crimen extinguatur, con-
 sequenter & accusatio cit. *L. in senatus con-
 sultum. §. si propter mortem ad Turpil.* Idemq;
 obtinet si & accusator ipse moriatur pen-
 dente,*

T

dente,

dente iudicio *L. fin. sireus vel accusator eodem*: nisi alius accusationem continuet, quod licet *L. libel. §. fin. de accus.* pari modo si Tutor nomine pupilli accuset, & is decesserit, Tutor non tenetur accusationem persequi *Ulpian: in L. D. Adrianus 14. ad Senat: Consult: Turpil: & impunè desistit.* SIMILITER & is, qui semel à crimine absolutus est per sententiam definitivam, iterum nec accusari ab eodem nec ab alio potest regulariter. *Capit. de his. 6. & ibidem DD. h. tit. ut neque semel condemnatus acpunitus. Marant: 6. par. num: 49.* nam de eiusdem hominis admissio sæpius queri non debet *L. licet 6. in fine ff. nisi fortè ex collusione primi accusatoris secundus doceat perperam absolutum fuisse L. 3. §. nam si de Prævaric. cap. repellantur. 7. cap. cum oporteat. 19. tit.*

16. Præterea non accusant inimici vel eorum familiares *cap. meminimus 13. h. tit.* quia præsumitur eorum accusatio proficisci ex odio: item infames, criminosi, ut homicidæ, fures, malefici, sacrilegi, raptores, conspiratores *cap. conspiratores, & cap. nullus h. tit.* Denique Laici regulariter ab accu-

accusatione Clericorum repelluntur in
 criminalibus *can. sicut 6. 11. q. 7.* sicut & cle-
 rici ab accusatione Laicorum *can: sicut 2.*
qu. 7. nisi sint sacerdotes, qui plebeios su-
 os deferunt *can: decretum 2. q. 7.* neq; cle-
 rici maioris ordinis clericos accusabunt,
Can: majorum eod: quod ad honestatem re-
 ferendum est: nam jure ipso contrarium
 verius est; & admittitur monachus & in-
 ferior accusator sui Prælati etiam expen-
 sis monasterii *Cap. dilecti de major. & obed:*
Can: quapropter. 2. q. 7. temerè tamen non
 admittuntur accusatores contra suos Præ-
 latos *can: sunt plurimi. 6. q. 1.* Dixi regulari-
 ter, quia de occultis quibusdam crimini-
 bus Ecclesia Laicos adversus clericos ad-
 mittit v. gr. Simoniâ, hæresi, crimine læsæ
 Majestatis *cap. licet Heli. 31. inf: de Simonia*
 idemq; est, si fortè Laici suam vel suorum
 injuriam prosequantur, ut supra dictum:
 quæ omnia ut faciliùs memoriæ impri-
 mantur *Gl: ad cap. 1. h. t.* his versibus com-
 prehendit.

Fœmina, pupillus, delatus, crimine tentus,

Suspectus questu, corruptus, sortilegusq;

Infamis, servus, pauper, cum milite Princeps.

*Libertus, socius socium, nec non inimicus.
Clericos, Ecclesiam, nullus deferre valebit.*

Qui tamen omnes ab accusatione non excluduntur, si suam aut fuorum injuriam prosequantur mortemvè defendant *L. hi tamen 11. ff. h. t. L. 8. C. eod.* Exceptis liberis, libertis & alumnis, quibus ne hoc quidem casu Parentem Patronumq; accusare conceditur nisi civiliter agatur *ut. L. hi tamen* cæterum observandum est, hodiè munus accusandi apud sæcularem judicem deferri procuratoribus fisci: apud Ecclesiasticum verò judicem aliquibus electis & probatæ fidei Clericis, qui Promotores aut Procuratores, Fiscales aut Syndici interdum etiam Nuntii dicuntur, & tales non debent se inscribere, quandoquidem necessitas officii eos liberet à suspitione calumniæ, nisi hæc manifestè appareat *L. post Legatum 5. §. advocatum. ff. de his qui ut indigni.*

17. Quid si crimen fuerit abolitione remissum, nunquid potest accusatus ab eo vel ab alio accusari. Respondeo Negative *L. qui destitit. ad SC. Turpil. L. accusationem C. qui accusare non potest. nisi impe-*
trave.

traverit à Principe abolitionem abolitionis intra 30. dies à die prioris abolitionis computandos. *L. 1. C. de abolit.* Attamen reus ab accusatore per abolitionem hanc liberatus, poterit ab alio accusari de eo crimine, si secundus ostendat priorem accusatorem collusisse cum reo & prævarescisse. *L. si quis homicidij crimen de accusat: C. Can: fin. de collus: deteg.* quia & iudex tunc ex officio inquirere potest. *L. 1. & 2. eod.* Repetere quis potest præterea huiusmodi abolutas accusationes si suas vel suorum prosequatur injurias. *L. si cui crimen. §. de iisdem criminibus. de accus:* dummodò jam ante delatus, à reis exemptus fuerit, aliàs non. *L. hi tamen. §. si eo.*

18. Regula universim constituenda de iis, qui accusari possunt: posse omnes, qui de crimine condemnari possunt, accusari: iisdem rationibus, quibus diximus sæpè interesse Reipublicæ puniri delicta, & indeò nota esse. *L. cum qui nocentem. de injur:* Ergo & accusantur Pupilli proximi pubertati, quia capaces doli censentur. *L. Pupillum 112. de reg jur.* Nec minor ætas impunitatem dat, *L. impunitas. C. de pænis.* nec

sexus. *Can: si quis cuiuslibet. 21. quest: 5. C. 1.*
& 2. de def: puer. ob quod accusare licebit
 liberos & servos, dummodo servi ex his
 criminibus, quibus accusantur, pœnâ pu-
 blici iudicii puniri possint. *Venule. in L. hos*
accusari. 12. §. omnibus de accus: Prohibe-
 bantur autem accusari jure Romanorum
 Magistratus maiores, quamdiu gerebant
 temporalem Magistratum. *L. hos accusare.*
h. tit. qui tamen rectè postulantur rei,
 quamvis eorum accusatio cautione judi-
 cio sistendi causa facta, ex statuto Tiberii
 Cæsaris in finem honoris differtur. *L. Si a-*
dulterium 38. in fin. ff. ad L. Iul. de adult: Mul-
 to minùs autem accusari possunt Magi-
 stratus summi, ut Pontifex & Imperator,
 tum quia superiore carent coram quo ac-
 cusentur, tum quia qui illos iudicat Deus
 est. *L. hos accusari sup. idemq; dicendum de*
 Legato Imperatoris vel Præsidis Provin-
 ciæ, de Legato Civitatis tempore suæ le-
 gationis, item de iis qui Reipub: causa ab-
 sunt & non in fraudem legis, quia scilicet
 affectarunt, vel datâ operâ: *ut L. hos accu-*
sare ff. de accus: de omnibus illis, qui in ius
 vocari non possunt, de quibus *L. 2. 3. 4. 5. ff.*
de in

de in jus voc: item de iis, quorum mentio fit.
L. 2. ff. de judic: de mortuis, quia ad majus
judicium vocati sunt, nam cum crimina
morte extinguantur, meritò mortui accu-
fari non possunt. L. 3. C. si pen: ap: mors inter-
venerit. Unde nec filii pro parentibus pu-
niendi rub. ne fil. pro parent. C. L. Sancim⁹. ex-
ceptis quibusdam criminibus, ob quæ &
in mortuos judicium exercetur, & eorum
bona deferuntur in ærarium; ut in crimi-
ne læsæ Majestatis, & repetundarum per L.
ex judiciorum. 20. de accusat: & aliis pluribus,
quæ cumulat Gl: in L. ex judiciorum §. in u.
Majestatis de accusat. An absentes etiam a-
lio titulo quam Reipubl: causa accusari
non possint? ETIAM L. absentem. 6. C. h. t.
absentem. 5. ff. de pæn. Sed hoc sic intellige,
quod contra illos sic procedetur, scilicet,
quod requiretur absens etsi defuerit, bo-
na illius annotabuntur ut cit. L. absentem.
& si infra annum venerit recuperabit bo-
na, quæ annotata fuerint, & accusatori
respondebit, si non veniat post annum,
auditur ad sui defensionem, nec aliquod
tempus apponi poterit, quo minus pos-
sit se defendere, bona tamen sua non re-
cipiet,

cipiēt, si sint à fisco annotata & occupata; aliàs si per 20. annos fiscus non petat, nunquam petet. Item si moriatur infra añum, licet bona fuerint annotata crimen morte extinguitur, & bona venient ad successores. Qualiter autem requirendus reus sit & quid juris in talibus, habetur ff. de re-quir: reis absent. L. 1. & 2. per totum. SED qualiter fiet annotatio bonorum? Respondeo scribet Notarius omnia bona, scilicet quot domus, quot prædia, quot vineæ sint, & quot jugera, sicut habetur ff. de censibus. L. forma. Ratio porrò cur absentes accusari non debeant, est: quod Judex ex Rei præsentia, vultu, aspectu, qualitate personæ, constantia, trepidatione, ex oculorum sermonisq; indiciis in capitalis criminis cognitionem devenire debeat. ut benè *Canisius lib: 4. titul: 19.* Dico capitalis, quia si pecuniariam solum pœnam crimen mereatur, poterit in absentem, si sæpiùs monitus per contumaciam absit procedi. L. absent. ff. de pœnis. de absolutis per sententiam, an & quando deferri possint dictum supra.

19. Suppositis verò quodammodo his,

quæ

quæ de hac materia attulimus: inquiren-
 dum modò est circa debitum accusandi,
 pro quo *DICO* certum esse de facto nun-
 quam ferè privatum obligari determina-
 te ad accusandum, ut benè *Angelus in L. 1.*
C. ut nemo invit. accusar. cogat. cum malis
 omnibus sufficienter occurri possit vel
 per juridicam factam iudici aut fiscali de-
 nuntiationem, vel per simplicem quere-
 lam: ex quo cum Angelo censemus do-
 ctrinam *S. Tho: 2. 2. q. 68. ar. 1.* docentis
 aliquem ex præcepto teneri aliquando ac-
 cusare, intelligendam esse, in casu, quo
 damnum intentatum ex speciali ratione
 procederet contra Rempub: quod aliâ
 ratione, puta simplici denuntiatione pro-
 pulsari non possit, quia quisque tenetur,
 ut pars etiam cum detrimento proprio
 consulere bono totius cum medio aliàs li-
 cito. *DIXI* ratione speciali, neq; enim do-
 ctrina nostra intelligenda est de peccatis,
 quæ perniciofa sunt bono communi ex
 ratione quadam generali, quia scilicet alii
 possent accipere scâdalum ad eadem per-
 petranda, nisi puniantur, ut sunt adulte-
 rium, fornicatio; uti neq; conclusio in-

telligenda est de criminibus, quæ ratione frequentia inferunt commune damnum Reipub: ut quando quis sæpè furatur, occidit, hæc enim non ita immediatè & directè nocent Reipub: & faciliùs aliis viis corriguntur: sed procedunt dicta in criminibus exceptis, ut læsæ Majestatis, perduellionis, schismatis, expilationis ærarii publici, pravorum dogmatum, etiam si occulta prorsus sint, & in judicio probari non possint, quia ut dicemus *tit. seq. n. 14.* accusatio tua in tali casu non tam tendit in punitionem delicti, quam ad præcavendum damnum Reipub: aut communitatis: cujus bonum præponderat, bono privato famæ delinquentis occulti.

20. ASSERIMUS præterea quemlibet teneri accusare, aut reum denunciare, quando, id est, necessarium ad impediendum grave malum tertio imminens, & sine magno damno accusator præstare potest; quia Lex naturæ, & charitatis tali casu urget: non tantùm secularem, sed etiam Clericum & Religiosum esto reus accusandus foret de capitali crimine, ut benè *Caitanus apud Sanch: lib. 6. consil. cap. 2.*

dub. 10. cui jus Ecclesiasticum certè non derogat cum irregularitatem Clerico imponit, qui morti alicuius causam dederit, & patet ex *cap. Prælati de homicidio in 6.* idemq; est non obstante sigillo secreti naturalis, quia etiam secretum naturale contra bonum commune non obligat: imò esto juraveris secretum, quia iuramentum non est vinculum iniquitatis. *cap. quando de jur. & ut habet reg. 58. jur. in 6.* iuramentum præstitum contra bonos mores obligatorium non est: sed quantum ad Clericos, observare debent, ut cum de malefactoribus conqueruntur in causa sanguinis, id faciãt cum protestatione expressa se non intendere in vitam vel pœnam sanguinis, sed solum remedium malo comuni aut damno tertii aut etiam proprio (si in causa propria accusare velint) & compensationem injuriæ sibi illatæ. *cit. cap. Prælati de homicidio in 6.* De cæteris quibusdam personis, quales sunt Fiscales, vigiles, Custodes, & hujusmodi dubium non est; quin debitum accusandi habeãt, quando id necessarium est ad commune bonum: quia hi ex contractu promissio-

nis aut pacti obligationem iustitiæ in se
susceperunt ad avertendum damnum per
diligentem custodiam, accusationem, vel
denunciationem.

21. VERUM an mortalem semper
culpam contrahant huiusmodi, quando
non denuntiant eos, qui contra leges hu-
manas peccant v. gr. quando non denun-
tiant deferentes arma certi generis, aut
non solventis gabellas, item transferentes
res prohibitas, ligna cædentes; piscantes,
venantes, Respondet Navarrus in Man. cap.
17. n. 122. in duobus saltem casibus excu-
sari à noxa mortali. 1. quando id facientes
advertunt facere extrema, aut necessitate
gravi compulsos; v. gr. si qui ligna cædit
id necessitate compellatur propter usum
suæ familiæ; tunc officialis etiam juratus
non peccat; huiusmodi non denuntians,
quia lex humana non potest derogare
præcepto charitatis. 2. quando delinquen-
tes sunt consanguinei, cognati, vel affi-
nes, aut etiam amicitiam arctam conjunctis
qui leges huiusmodi condiderunt; quia
hi casus intelliguntur excepti. Extra quos,
qui ex præsumpta licentia contra statuta
agunt

agunt, Navarrus docet sub gravi culpa deferendus esse. An etiam publici huiusmodi Ministri ex officio suo ad accusandum, vel denunciandum obligati teneantur in consciētia pœnam solvere, ad quam damnaretur reus ille, aut delinquens, si ipse officialis denunciaret, aut accusaret? Difficultas procedit de pœna pecuniaria, non autem corporali, qualis est exilii, carceris, verberum, de qua certum est ex communi Doctorem non teneri. **R E-
S P O N D E O,** probabile saltem videri obligari in conscientia Officialem ad eam pœnam exsolvendam. 1. quia huiusmodi pœna ex legibus solet applicari, vel Fisco, vel alicui tertio, qui emit pœnas pecuniarias, ad quas solent delinquentes damnari: vel alicui pio loco. Atqui tunc Officialis contra officium, & iuramentum suum impedit, ne hi acquirant jus suum, quod in pœnas habent; ergo. 2. si ipse Judex non condemnaret delinquentem ad pœnam pecuniariam, quæ alicui tertio applicanda est, qui suis pecuniis eam emeret, profectò teneretur solvere eam pœnam, quia ex neglectu officii sui damnum intulit

intulit actori; ergò. quia quicumque alterum injustè impedit, ne consequatur jus suum tenetur ad restitutionem, sed hujusmodi Officialis contra officium suum impedit, ne Fiscus vel alius pœnam suam consequatur, ergò. Neque dicas
 1. pœnam nunquam deberi in conscientia ante Judicis sententiam. 2. Officialem solummodo violare justitiam legalem, non autem commutativam, cujus violatio tantum restitutionis obligationem inducit. Nam falsum est in Officiali solum esse violationem justitiæ legalis, quia cum ad officium eligitur, & ipse in electionem consentit, contractum celebrat virtualiter, ex vi cuius tenetur ad solvendum, quod patitur, vel communitas, vel pars, cui per leges illa pœna applicata est, & consequenter debita: Ac ideò cum pœna applicata Fisco sit, vel alicui tertio privato Officialis impediens, ne Fiscus, vel tertius non consequatur pœnam delinquentis facit contra officium suum, & consequenter contra contractum in assumptione officii sui, quod est violare justitiam commutativam. Ad prius argumentum, Dico

in hoc

in hoc casu pœnam, non tantùm habere rationem pœnæ, comparatione delinquentis, sed etiam rationem damni comparatione eius, cui pœna applicata est; **DUBITATIO** exoritur, an huiusmodi **Officiales** reos culpæ & restitutionis se efficiant, qui se insidiosè occultant, ut liberiùs peccent alii, ut deindè ipsi ex insidiis prodeuntes capiant eos? Videtur saltem probabile; quamvis probabiliùs videatur negandum, quando huiusmodi leges humanæ sunt purè pœnales: & ratio esse potest, quia tales **Officiales** ex vi officii sui constituti non sunt ad consulendum bono delinquentium, sed bono Reipub:

TITULUS III.

DE TERTIO MODO PROCEDEN-
di per Denunciationem.

C A S U S.

BAtteus Nolanus corrumpere ad defectionem populares studebat, gratificaturus Hannibali, cuius beneficio curatus, inter Cannenses fau- cius, & ex captivitate remissus ad suos erat.